Konstitutionsutskottets betänkande 1983/84:11

om vissa vallagsfrågor, m. m.

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas följande frågor som tagits upp i de angivna motionerna:

1. Väljaropinionsundersökningar — motion 1982/83:157 yrkande 2 av Rune Torwald och Ingemar Hallenius (båda c),
2. Röstning genom bud och på institution m. m. — motionerna 1982/83:187 av Bertil Fiskesjö m. fl. (c) och 1982/83:1125 av Lars Ernestam och Karin Ahrland (båda fp),
3. Vallokalers tillgänglighet för handikappade — motion 1982/83:189 av Lars-Åke Larsson m. fl. (s),
4. Poströstning vid kyrkofullmäktigval — motionerna 1982/83:273 av Bo Nilsson och Eric Jönsson (båda s) och 1982/83:421 av Ewy Möller (m),
5. Valdistriktsindelning, vallokalers öppethållande, lägre kostnader för allmänna val m. m. — motionerna 1982/83:277 av Rune Torwald och Sigvard Persson (båda c), 1982/83:1123 av Lilly Bergander m. fl. (s) och 1982/83:1678 av Karin Ahrland och Lars Ernestam (båda fp),
6. Utjämningsmandat vid kommunfullmäktigval och slopande av spärr vid landstingsval — motionerna 1982/83:308 av Lars Werner m. fl. (vpk) och 1982/83:851 av Margareta Gard m. fl. (m),
7. Bestämmelser vid landstingsval — motion 1982/83:410 av Stig Alemyr m. fl. (s),
8. Valdagen som allmän flaggdag — motion 1982/83:850 av Lars G. Ahlström (m).

I fråga om *budröstningen* framhåller utskottet betydelsen av att den information som lämnas av centrala valmyndigheten såväl till valförrättare som allmänhet och partier är så klargörande som möjligt. Motion 187, yrkande 1 föreslås bli besvarat med detta.

Beträffande *vallokalers tillgänglighet* för handikappade anser utskottet att praktiska hinder för de handikappades möjligheter att rösta i vallokal så långt möjligt bör undanröjas. Utskottet förutsätter att riksskatteverket noga följer utvecklingen på området och vidtar de åtgärder som behövs. Motion 189 föreslås bli besvarad med detta.

I fråga om *poströstning i kyrkofullmäktigeval* delar utskottet motionärernas uppfattning om det principiellt önskvärda i att samma regler borde gälla för valen till kyrkofullmäktege som till andra val. Men hänsyn till vissa praktiska skäl anser utskottet att partimarkerade valsedlar dock inte

bör tillhandahållas på postkontoren. Motion 273 föreslås bli besvarad med vad utskottet anfört.

Övriga motioner avstyrks av utskottet. *Reservationer* har avgivits *dels* av m, c och fp-ledamöterna beträffande budröstning, *dels* av fp-ledamoten beträffande valdistriktsindelning, vallokalers öppethållande, lägre kostnader för allmänna val, m. m., *dels* av vpk-ledamoten beträffande slopande av spärr vid landstingsval, m, m.

1. Väljaropinionsundersökningar

Motionen

I motion 1982/83:157 av Rune Torwald och Ingemar Hallenius (båda c) yrkande 2 hemställs att riksdagen vädjar till berörda parter att i framtiden inte publicera några väljaropinionsundersökningar senare än en månad före aktuell valdag.

Motionärerna anför att det är ett allvarligt problem att opinionsundersökningarna reducerar debatten i sakfrågor till förmån för en debatt om opinionssiffror. I många länder förbjuds publicering av väljarundersökningar nära inpå valdagen. Inte minst i för landet ekonomiskt brydsamma tider bör enligt motionen en debatt om sakfrågorna prioriteras under valrörelsens slutskede. Under hänvisning härtill förordas att riksdagen genom ett uttalande vädjar till berörda parter att inte publicera väljarbarometrar senare än en månad före valdagen.

Tidigare behandling

En motion av samma innebörd som den nu aktuella behandlades vid 1981/82 års riksmöte. Utskottet (KU 1981/82:37) avstyrkte motionen och anförde:

I motionen tas upp olika problem i samband med väljaropinionsundersökningar. Förutom att resultatet av dessa undersökningar i vissa fall är osäkra pekas i motionen på att resultatet måhända kan verka styrande på väljarna. Som det allvarligaste problemet anges vidare att opinionsundersökningarna i väsentlig grad reducerar debatten i sakfrågorna till fördel för en debatt om opinionssiffrorna som sådana.

Den fråga som tas upp i motionen har bl. a. tryckfrihetsrättsliga aspekter. Riksdagen kan inte utan lagstiftning ge bindande direktiv i frågan. Det är enligt utskottets mening olämpligt att med förbigående av den beslutsform som anvisas i regeringsformen göra uttalanden angående publicering av väljaropinionsundersökningar på sätt som föreslås i motionen. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 1981/82:164.

Riksdagen följde utskottet.

2. Röstning genom bud och på institution m. m.

Motionerna

I motion 1982/83:187 av Bertil Fiskesjö m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen beslutar uttala att regeringen skall ge den centrala valmyndigheten, riksskatteverket, i uppgift att informera om reglerna för budröstning på det sätt som angetts i motionen,

2. att riksdagen beslutar att vallagen 11 kap. 3 § skall ha den lydelse som anges nedan:

3 § Väljare som - - - eller hans vårdare och som fyllt 18 år. Vårdare är den som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård av mera varaktigt slag. Sådan valsedelsförsändelse - - - är känt för dem. Vårdare skall ange i vilket vårdnadsförhållande han står till väljaren. Vittne skall ha - - - på ytterkuvertet.

I motion 1982/83:1125 av Lars Ernestam och Karin Ahrland (båda fp) hemställs att riksdagen hos regeringen inför nästa val begär en översyn när det gäller reglerna för ombudsröstning och röstning på sjukhus och andra institutioner.

I motion 1982/83:187 föreslås *dels* att riksskatteverket (centrala valmyndigheten) skall få i uppdrag att i det informationsmaterial som går ut till allmänhet och röstmottagare/valförrättare uttalar vikten av att de regler som gäller för budröstning — särskilt då genom vårdare — iakttas, *dels* att bestämmelserna i 11 kap. 3 § vallagen kompletteras med föreskrift som innebär viss definition av begreppet vårdare. Vårdaren skall också ange i vilket vårdnadsförhållande han står till väljaren. I motiveringen till ändringsförslagen anges att begreppet vårdare tolkas olika och att det förekommit att valförrättare vägrat godta valsedelsförsändelse av det skälet att man inte ansett att budet kunnat göra anspråk på att vara vårdare för den röstande. Överklaganden till valprövningsnämnden och nämndens beslut visar också att iordningsställandet av valsedelsförsändelser i en del fall skett på ett sätt som inte uteslutit otillbörlig påverkan. I något fall har val också fått göras om. Den nuvarande ordningen kan innebära frestelser för politiskt aktiva att söka påverka partivalet i själva valhandlingen, särskilt då det gällt intagna på vårdanstalter. Mot bakgrund härav föreslås sålunda i motionen att begreppet vårdare inskränks till att avse de fall där ett verkligt vårdnadsförhållande föreligger och att detta bör kunna styrkas inför röstmottagaren.

I motion 1982/83:1125 anförs att reglerna för ombudsröstning bör ses över bl. a. mot bakgrund av otillbörligheter vid 1979 års val vilka lett till såväl omval i en kommun som rättslig prövning. En översyn av reglerna för röstning på sjukhus, ålderdomshem och andra institutioner behöver ske och en skärpning övervägs när det gäller ombudsröstning. Motionärerna förordar bl. a. försöksverksamhet med ambulerande röstmottagning på olika sjukvårdsinrättningar. Det har också vid 1982 års val anförts besvär med hänvisning till att valsedlar som inlämnats genom ombud underkänts.

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt gällande bestämmelser i 11 kap. vallagen får väljare under vissa förutsättningar lämna röstsedel genom bud (röstning med valsedelsförsändelse). Sålunda får gift väljare lämna valsedel genom sin make (11 kap. 1 §). Vidare får väljare som betjänas av lantbrevbärare lämna valsedeln genom denne (11 kap. 5 §). Även väljare som på grund av sjukdom, rörelsehinder eller hög ålder inte kan inställa sig i vallokalen får lämna valsedel genom bud (11 kap. 3 §). Som bud får dock inga andra medverka än vissa närmare släktingar, nämligen barn, barnbarn, fader, moder eller syskon eller också väljarens vårdare. Ytterligare en förutsättning är att budet skall ha fyllt 18 år.

Röstning med valsedelsförsändelse som skall lämnas genom make förbereds på följande sätt. Väljaren lägger själv för varje val en valsedel i ett innerkuvert och förseglar detta. Därefter lägger han, i närvaro av ett vittne, innekuvertet i ett särskilt ytterkuvert för valsedelsförsändelse och förseglar detta samt undertecknar en försäkran på heder och samvete att han förfarit på sätt som här beskrivits. Vittnet, som skall ha fyllt 18 år, skall skriftligen intyga att väljaren egenhändigt undertecknat den nämnda försäkran. Väljarens make eller barn eller makens barn får inte vara vittne. Valsedelsförsändelse får anordnas tidigast 24 dagar före valdagen.

Vid röstning genom lantbrevbärare gäller i allt väsentligt samma regler som vid röstning genom äkta make. Lantbrevbärare får inte vara vittne men skall på ytterkuvertet intyga att han mottagit försändelsen av väljaren.

När släkting eller vårdare medverkar som bud skall både budet och vittnet vara närvarande när väljaren lägger in de iordningställda innerkuverten i ytterkuvert och förseglar detta. Båda två skall också skriftligen intyga att väljaren egenhändigt undertecknat en sådan försäkran som nyss nämnts och att något förhållande som strider mot innehållet i försäkran inte är känt för dem.

Vallagskommittén

1978 års vallagskommitté har mot bakgrund av tidigare riksdagsmotioner i ämnet samt vissa oegentligheter i samband med 1979 års val övervägt en ändring av reglerna för budröstning. Kommittén fann inte tillräckliga skäl att föreslå någon skärpning av reglerna. Som motivering för denna ståndpunkt anför kommittén i sitt betänkande (SOU 1980:45 s. 152) bl. a. följande:

Väljare som är hänvisade att anlita bud för att lämna sina valsedlar är ofta, på grund av sjukdom eller rörelsehinder, starkt beroende av sin omgivning. Därav följer att de kan ha svårt att stå emot påtryckningar. Av detta skäl är det av särskild vikt att förfarandet vid budröstning utformas så att väljaren skyddas mot obehöriga påtryckningar från mindre nogräknade röstvärvare. Föreskrifterna om budets och vittnets samtidiga närvaro när valsedelsförsändelsen iordningställs samt om väljarens försäkran och

de båda övriga närvarandes intyg är, enligt kommitténs mening, betydelsefulla garantier för att detta skydd för väljaren upprätthålls. Från dessa utgångspunkter måste det anses mycket betänkligt och allvarligt om valarbetare, som skett i något av de refererade fallen, närmast vanemässigt åsidosätter vallagens bestämmelser om förfarandet vid budröstning. I och för sig är väl dessa händelser anledning nog att allvarligt överväga skärpning av reglerna om budröstning. Vid genomgång av övriga utredningar har kommittén emellertid fått intrycket att man bland valarbetare, måhända som ett utslag av kampen partierna emellan, utövar en tämligen noggrann kontroll av varandra vad gäller tillvägagångssättet vid budröstning. Kommittén finner också anledning anta att publiciteten kring de ovan refererade fallen leder till skärpt uppmärksamhet och kontroll vad gäller förutsättningarna för budröstning, budets behörighet och förfarandet i övrigt vid röstning med valsedelsförsändelse vid kommande val.

Tidigare behandling

I proposition 1980/81:170 anslöt sig föredragande statsrådet till vallagskommitténs bedömning när det gäller reglerna om budröstning. I anslutning till riksdagsbehandlingen av propositionen behandlades även motion 1980/81:489 av Margareta Andrén (fp) i vilken föreslogs en översyn av budröstningsreglerna och röstning på institution mot bakgrund av ifrågasatt valfusk vid 1979 års val. Konstitutionsutskottet (KU 1980/81:26) avstyrkte motionen med följande motivering:

Vallagskommittén har mot bakgrund av bl. a. dessa händelser i sitt betänkande övervägt en ändring av reglerna för röstning genom bud. Enligt kommittén är de oegentligheter som förekommit i och för sig anledning nog att allvarligt överväga skärpning av reglerna. Kommittén finner dock anledning anta att publiciteten kring oegentligheterna leder till skärpt uppmärksamhet och kontroll vad gäller förutsättningarna för budröstning, budets behörighet och förfarandet i övrigt vid röstning med valsedelsförsändelse vid kommande val. Kommittén har därför inte funnit tillräckliga skäl att nu föreslå någon skärpning av reglerna för röstning genom bud. Utskottet delar — i likhet med föredragande statsrådet i propositionen — kommitténs uppfattning. Det kan tilläggas att möjligheten att rösta genom bud, som efter hand utökats, är att se som ett betydelsefullt led i strävandena att så långt som möjligt bereda samtliga röstberättigade möjlighet att delta i valen. Budröstningsförfarandet och partiernas värvning av röster måste givetvis klart hållas isär. För röstning på ålderdomshem och andra institutioner inrättas i stor utsträckning särskilda postanstalter. Där så sker torde behovet av budröstning inte vara särskilt stort. Mot bakgrund av det anförda finner utskottet inte att en översyn av det slag som föreslås i motionen f. n. är erforderlig. Motionen avstyrks sålunda.

Riksdagen följde utskottet.

3. Vallokalers tillgänglighet för handikappade

I motion 1982/83:189 av Lars-Åke Larsson m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts

om de allmänna vallokalernas tillgänglighet för handikappade och rörelsehindrade.

I motiveringen framhåller motionärerna att det även vid 1982 års val visade sig att det fortfarande finns vissa vallokaler som är svårtillgängliga för handikappade och rörelsehindrade. De förbättringar av vallokalerna som skett tycks inte ha varit tillräckliga, varför ytterligare åtgärder är nödvändiga. Helst bör lokalerna ligga i samma plan som entrén. Kommunernas valnämnder bör ansvara för att alla vallokaler har en godtagbar funktion för handikappade och rörelsehindrade.

Gällande bestämmelser, m. m.

Enligt 9 kap. 6 § vallagen skall kommunerna tillhandahålla lämpliga vallokaler. Någon föreskrift om vallokalernas byggnadstekniska utformning finns inte i vallagen.

I byggnadsstadgan (1959:612) finns en bestämmelse om att de utrymmen i byggnad till vilka allmänheten har tillträde skall utformas så att de blir tillgängliga för och kan utnyttjas av personer vilkas rörelseförmåga eller orienteringsförmåga är nedsatt till följd av ålder, handikapp eller sjukdom. Bestämmelsen gäller endast vid ny- och ombyggnad av sådan byggnad till vilken allmänheten har tillträde.

Kommun skall enligt 9 kap. 6 § tillhandahålla lämpliga vallokaler.

Frågans tidigare behandling

1978 års vallagskommitté (SOU 1978:64) ansåg att det är angeläget att valnämnderna så långt det är möjligt strävar efter att i varje valdistrikt finna vallokaler som är anpassade till de handikappades behov. Kommittén, som erinrade om att ett sådant krav kommer till direkt uttryck i riksskatteverkets anvisningar för valnämnderna, fann emellertid att det inte var möjligt att i vallagen införa en allmän regel om att vallokalerna skall vara handikappanpassade. Det förutsattes att myndigheterna vid planeringen av valen höll kontakt med handikapporganisationer.

Vid konstitutionsutskottets behandling av en motion med i stort samma syfte som den här aktuella (KU 1978/79:31) erinrades om vallagskommitténs uttalanden. Utskottet förklarade att riksskatteverket skulle följa frågan och meddela de föreskrifter som behövs. Med detta förklarades motionen besvarad.

4. Poströstning vid kyrkofullmäktigval, m. m.

Motionerna

I motion 1982/83:273 av Bo Nilsson och Eric Jönsson (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att reglerna beträffan-

de valsedlar vid poströstning i samband med kyrkofullmäktigvalen blir lika som vid övriga val, dvs. att partimarkerade valsedlar skall finnas tillgängliga på de postkontor som är poströstningslokaler vid kyrkofullmäktigvalen.

I motiveringen anförs att det är viktigt att skapa möjlighet för så många som möjligt att rösta även i kyrkofullmäktigvalen. Nuvarande bestämmelser innebär att partimarkerade valsedlar inte får finnas på posten vid dessa val. Detta oroar enligt motionärerna inte minst äldre personer som på grund av osäkerhet över detta förhållande kanske avstår från att rösta.

I motion 1982/83:421 av Ewy Möller (m) hemställs att riksdagen som sin mening begär förslag om ändring i poströstsförfarandet vid kyrkofullmäktigval i enlighet med vad i motionen anförts.

Motionären förslår att nuvarande 42 b § i lag om kyrkofullmäktigval utgår samt att en ändamålsenlig sista dag för poströstning i kyrkofullmäktigvalen införs. Enligt motionären innebär nuvarande ordning risk för att valhemligheten kan röjas genom valnämndens preliminära räkning av poströster som skall ske tidigast onsdagen efter valet.

Gällande bestämmelser, m. m.

Vid val till kyrkofullmäktige får partimarkerade valsedlar inte hållas tillgängliga i postlokal enligt postverkets bestämmelser.

Vad gäller kyrkofullmäktigvalen finns f. n. inte föreskriven någon form av valsedelsservice på postkontoren. I dessa val finns ingen registrering av partibeteckning att anknyta sådan service till. Det förekommer också i kyrkofullmäktigvalen en mängd samlingsbeteckningar, "Kyrkans väl", "Kyrkan över partierna", "Samlingslistan", "Kyrka och församling" osv. Sådana och liknande samlingsbeteckningar förekommer i många församlingar och kyrkliga samfälligheter men står ofta inte för samma gruppering av partier. Partierna under en samlingsbeteckning skiftar ej sällan från ett val till ett annat. Vidare måste beaktas att kyrkofullmäktigval genomförs i nära 1 700 församlingar och nära 200 kyrkliga samfälligheter. Inom varje kommuns område genomförs alltså regelmässigt flera kyrkofullmäktigval. Här redovisade förhållanden gör att de praktiska svårigheterna att anordna valsedelsservice på postkontoren är betydligt större i kyrkofullmäktigval än i riksdags- och kommunalval. Någon lämplig avgränsning vad gäller postverkets skyldighet att tillhandahålla partimarkerade valsedlar i kyrkofullmäktigvalen kan knappast göras. Kommittén har ovan ställt sig avvisande till ett förslag om rätt för alla partier som ställer upp i riksdags-, landstings- eller kommunfullmäktigval att lägga ut partimarkerade valsedlar på postkontor. De praktiska hänsyn som motiverade det ställningstagandet gäller i än högre grad vid kyrkofullmäktigval. Av dessa skäl bör man, enligt kommitténs mening, inte ålägga postverket att tillhandahålla partimarkerade valsedlar i kyrkofullmäktigvalen och inte heller låta partier lägga ut sådana valsedlar på postkontor. Kommittén har emellertid i avsnitt 6.4 föreslagit en standardisering av valsedlarna i kyrkofullmäktigvalen. Därför bör väljarna ha tillgång till blanketter till valsedlar i postlokalerna. Sådana blanketter bör också medföras av lantbrevbärare som tar

emot valsedelsförsändelser. Liksom i riksdags- och kommunalval bör dessa valsedelsblanketter tillhandahållas genom RSV:s försorg.

De nuvarande reglerna om valnämndens preliminära räkning på onsdagen av poströster infördes 1981. I prop. 1980/81:170 redovisades ändringsförslaget av departementschefen enligt följande:

Vid kyrkofullmäktigval i hela landet är valdagen tredje söndagen i oktober. Liksom vid övriga val räknas rösterna i kyrkofullmäktigvalen preliminärt i vallokalerna (41 § KfvL). Denna rösträkning omfattar dock inte poströsterna. Samtliga poströster i kyrkofullmäktigvalen sänds nämligen direkt till den länsstyrelse där den slutliga sammanräkningen skall ske, och rösterna räknas endast där. Sammanräkningen avslutas vanligen under november. Andelen poströstande i kyrkofullmäktigvalen har vid de fyra valen under 1970-talet varit i stigande och uppgått till 5,3, 8,4, 14,0 resp. 17,8 procent.

Vallagskommittén pekar på att det från kyrkligt håll har framförts att poströsterna bör räknas redan i vallokalen så att det preliminära valresultatet blir säkrare. Genom att poströsterna har ökat i antal har förskjutningar i majoritetsförhållandena blivit alltmer vanliga. Detta försvårar nomineringar och andra förberedelser till val inom församlingar och andra organ inför årsskiftet. Kommittén, som delar uppfattningen att ett mera tillförlitligt preliminärt valresultat är önskvärt, föreslår att valnämnden onsdagen efter valdagen skall genomföra en preliminär räkning av samtliga poströster i kyrkofullmäktigvalen (jfr 13 kap. 9 § ValL). På detta sätt skulle man enligt kommittén på kort tid få ett preliminärt valresultat som i de flesta fall skulle vara så säkert att det kunde tjäna som utgångspunkt för nomineringsarbete och andra förberedelser för val till kyrkliga organ.

Kommitténs förslag i denna del tillstyrks av åtskilliga remissinstanser. Två remissinstanser — Svenska kommunförbundet och Stockholms kommun — är dock kritiska och hävdar bl. a. att förslaget leder till ökade kostnader för kommunerna.

Jag har förståelse för önskemålet om ett mera tillförlitligt preliminärt valresultat. För egen del anser jag, i likhet med flertalet remissinstanser, att kommitténs förslag är ändamålsenligt och förordar således att det genomförs.

5. Valdistriktsindelning, vallokalers öppethållande, lägre kostnader för allmänna val m. m.

Motionerna

I motion 1982/83:277 av Rune Torwald och Sigvard Persson (båda c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändrade regler för valdistriktsindelning samt ändrat öppethållande av vallokalerna på sätt som föreslagits i motionen för tillämpning vid 1985 års val.

Motionärerna föreslår *dels* att valdistrikten skall göras större för att uppnå besparingar och för att förbättra valfunktionärernas arbetssituation, *dels* att vallokalerna skall hållas stängda två timmar mitt på dagen. Som skäl för ökning av distriktens storlek anförs, under hänvisning till hur

poströstningen utvecklats sedan 1973, att det är betydligt färre nu som röstar i vallokalen. Genom ökad distriktsstorlek förutsattes besparingar kunna göras. Genom att lägga in en paus på ett par timmar förbättras också valförrättarnas arbetsförhållanden.

I motion 1982/83:1123 av Lilly Bergander m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om en ändring i vallagen (1972:620).

Motionärerna föreslår att rätten att rösta i vallokal på valdagen skall begränsas för den som redan tidigare avgivit sin röst på postanstalt. Detta kan ske genom att en särskild senaste tidpunkt för omröstning — t. ex. kl. 18.00 — fastställs. Genom en sådan ordning kan själva sammanräkningen börja kl. 20.00 när vallokalen stänger. Detta skulle i större valdistrikt kunna leda till att rösterna blir sluträknade någon timme tidigare än nu. Den röstande får genom förslaget nästan hela dagen på sig att ändra sin röstning.

I motion 1982/83:1678 av Karin Ahrland och Lars Ernestam (båda fp) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om en översyn av vallagstiftningen i syfte att — utan skadeverkningar för demokratin — åstadkomma besparingar i statens och kommunernas utgifter för de allmänna valen.

I motiveringen anför motionärerna att det går att göra besparingar i valadministrationen m. m. utan skadeverkningar för demokratin. Som exempel nämner motionärerna *att* antalet valdistrikt radikalt kan minskas, *att* det går att trycka mindre än 100 valsedlar per röstberättigad, *att* antalet valkuvert som gratis tillhandahålls politiska partier kan minskas och *att* den som önskar poströsta gör det före valdagen eftersom möjlighet därtill finns under en månad före valet.

Gällande bestämmelser, m. m.

Enligt 3 kap. 3 § vallagen bör valdistrikt omfatta 1 200—1 500 röstberättigade. Endast om särskilda skäl föranleder det får valdistrikt omfatta mer än 1 800 eller mindre än 300 röstberättigade. Som exempel på sådana särskilda skäl anfördes i konstitutionsutskottets betänkande nr 18 (KU 1975:18), att

- underlätta för väljare i glesbygder och på skärgårdsöar
- poströstningsfrekvensen i distriktet är hög och att sammanräkningsarbetet kan underlättas genom att fler valförrättare förordnas
- stora befolkningsomflyttningar kan förutses som förväntas påverka distriktens storlek
- kommun inte tillhör landsting och att endast två val förrättas.

Bestämmelser om valsedlar finns i 6 kap. vallagen. Till valsedlar användes särskilda blanketter som tillhandahålls av centrala valmyndigheten (1 §). Till parti som är representerat i den församling valet gäller tillhan-

dahåller centrala valmyndigheten blanketter till valsedlar till det antal partiet önskar (4 §). Till parti som deltar i riksdagsval och tidigare uppnått eller vid valet får mer än 2,5 % av rösterna i hela landet svarar statsverket för kostnaden för valsedlar som motsvarar fem gånger antalet röstberättigade i valkretsen. Vid val till landsting eller kommunfullmäktige svarar statsverket för kostnaden för valsedlar motsvarande fem gånger antalet röstberättigade i valet till partier som är eller blir representerade i församlingen. Bestämmelser om valkuvert återfinns i 8 kap. vallagen.

Enligt 9 kap. 1 § vallagen skall vallokal hållas öppen för röstning mellan klockan 8 och 20. Centrala valmyndigheten får bestämma att vallokalen i visst valdistrikt skall vara öppen för röstning kortare tid än nu sagts, om det kan antas att väljarna likväl har tillfredsställande möjligheter att utöva sin rösträtt.

Enligt 10 kap. 1 § får röstning vid de allmänna valen ske på varje postanstalt fr. o. m. och med den tjugofjärde dagen före valdagen t. o. m. valdagen. Enligt 2 § får tiden för röstning på postanstalt begränsas på valdagen.

Tidigare behandling m. m.

Sedan de nuvarande reglerna infördes har frågor om distriktens storlek tagits upp i motioner vid några tillfällen. Vid 1975/76 års riksmöte (KU 1975/76:24) avslogs ett motionsyrkande (2c) om att vallokalerna skulle kunna hållas stängda mellan kl. 13 och 15.

Vid 1980/81 års riksmöte avslogs (KU 1980/81:26) ett motsvarande motionsyrkande (2c) med krav på att vallokalerna skulle hålla stängt två timmar mitt på dagen alternativt att valdistrikten gjordes större. Utskottet erinrade om att reglerna om öppehållande omprövades och ändrades (till stängning kl. 20) så sent som inför 1979 års val. Inte heller beträffande valdistriktens storlek fanns det skäl att ändra reglerna. Om valdistrikten generellt gjordes större, finns risk att detta skulle påverka valförrättningen negativt. Riksdagen följde utskottet och avslog motionen.

Vid 1980/81 års riksmöte behandlades ett motionsförslag (fp) om en översyn av vallagstiftningen i syfte att åstadkomma besparingar i statens och kommunernas utgifter för valen. Utskottet (KU 1980/81:26) anförde vid behandlingen följande:

Utskottet vill framhålla att vallagstiftningen genom vallagskommitténs nu i det närmaste avslutade arbete just har varit föremål för en fullständig översyn. Arbetet har inte direkt varit inriktat på att åstadkomma besparingar. Dock har åtminstone en av de punkter där enligt motionen besparingar skulle kunna göras övervägts. Det gäller kostnaden för tryckning av valsedlar. Utskottet delar i och för sig uppfattningen om det önskvärda i att söka nedbringa kostnaderna för valen. Besparingarna får dock aldrig drivas därhän att rättssäkerheten vid valen äventyras. En eventuell översyn av det slag som föreslås i motionen måste därför göras mycket grundlig. I

ett läge där en fullständig översyn av vallagstiftningen just har genomförts anser sig utskottet inte berett att ta initiativ till en sådan utredning.

Utskottet avstyrkte motionen. I en reservation (fp) yrkades att riksdagen med anledning av motionen skulle ge till känna att en ny översyn var motiverad för att åstadkomma besparingar.

Riksdagen följde utskottets hemställan.

Motionskravet upprepades 1982 och avstyrktes av utskottet (KU 1982/83:9 s. 38) med samma motivering som tidigare. En reservation (fp) till förmån för motionen avvisades av riksdagen.

6. Utjämningsmandat vid kommunfullmäktigval och slopande av spärr vid landstingsval

Motionerna

I motion 1982/83:308 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till ett valsystem med fasta valkretsmandat och utjämningsmandat utan spärregel vid val av kommunfullmäktige i valkretsindelad kommun,

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till slopande av nuvarande treprocentsspärr vid val till landsting.

I motiveringen anförs att många kommuner är indelade i valkretsar trots att det vore möjligt och ur demokratisk synvinkel önskvärt att kommunen utgjorde en enda valkrets. Härigenom utestängs väljaropinioner i mindre partier och i mera lokalt förankrade partibildningar. För att uppnå ökad rättvisa i valkretsindelade kommuner bör det införas ett system med fasta mandat och utjämningsmandat men utan särskild spärregel. I motionen anförs vidare att vad gäller valen till landstingen den nuvarande spärren om 3 % av rösterna i hela landstingskommuner kan utestänga starka lokala opinioner, som kan vara lokaliserade till en enda valkrets.

I motion 1982/83:851 av Margareta Gard m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om sådan lagändring att valsystemet för val till kommunfullmäktige görs likvärdigt med det som nu tillämpas i landstingen.

I motiveringen anförs att det nuvarande valsystemet innebär att mandatfördelning vid val till kommunfullmäktige sker efter andra regler än vid val till riksdag och landsting. Några utjämningsmandat och småpartispärr finns inte. Den kritik som anförs mot det tillämpade systemet riktar sig enligt motionärerna mot det faktum att valkretsarnas antal och storlek får betydelse vid mandatfördelningen. I stora valkretsar med många mandat blir fördelningen rättvisare, bl. a. kan småpartier med väsentligt lägre väljarandel än 3 % erhålla mandat, medan små kretsar med få mandat gynnar de stora partierna.

Ett enhetligt valsystem för de tre samtidiga valen är enligt motionärerna

ett berättigat krav som ger väljarna bättre möjligheter att avläsa sin valhandling i redovisat valresultat.

Pågående utredning

Fråga om proportionaliteten vid val till kommunfullmäktige ingår i direktiven för 1983 års demokratiberedning (Dir. 1983:44). I direktiven anför civilministern:

I betänkandet (SOU 1980:45) Översyn av vallagen 2 föreslog 1978 års vallagskommitté att minimiantalet mandat per valkrets i kommunfullmäktigvalen skulle höjas från 15 till 20 för att få en bättre proportionalitet i varje valkrets och i fullmäktige som helhet. I den proposition som lades fram på grundval av betänkandet (prop. 1980/81:170) fanns emellertid inte något sådant förslag. Skälet härtill var att det under frågans beredning i regeringskansliet hade visat sig att det inte gick att uppnå någon bredare enighet om förslaget (prop. s. 38). Riksdagen ansåg emellertid att förnyade försök borde göras för att åstadkomma en lösning av frågan om bättre proportionalitet vid val av kommunfullmäktige i kommuner som är indelade i valkretsar.

Riksdagen uttalade att regeringen borde ta upp frågan med sikte på att ett förslag skulle läggas fram för riksdagen i god tid före 1985 års val (KU 1980/81:26 s. 28, rskr 392). Riksdagen har nyligen erinrat om sitt tidigare uttalande och betonat vikten av skyndsamhet (KU 1982/83:9 s. 37).

Beredningen bör pröva frågan om förbättrad proportionalitet vid val av kommunfullmäktige i kommuner som är indelade i valkretsar.

Beredningens överväganden bör presenteras under år 1983 så att eventuella lagändringar kan genomföras till 1985 års val.

Enligt uppgift från beredningens sekreterare kommer beredningen att inom kort redovisa sina överväganden i frågan. Något förslag till ändringar som tar sikte på 1985 års val kommer inte att framläggas före årsskiftet. Beredningen kommer att närmare studera effekter för småpartier vid olika alternativa förändringar innan förslag läggs fram i saken.

7. Bestämmelser för landstingsval

Motionen

I motion 1982/83:410 av Stig Alemyr m. fl. (s) hemställs att riksdagen begär en snar översyn av vallagen i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motiveringen pekar motionärerna på förhållandet 1982 vid valet till Kalmar läns landsting. Där erhöll socialdemokraterna och vpk tillsammans 50,23 % av rösterna och de borgerliga partierna 48,18 %. Trots detta erhöll de borgerliga partierna majoriteten av mandaten. Orsaken till detta förhållande är dels att sex partier klarade 3-procentsspärren med mycket liten marginal, dels att utjämningsmandaten tas i anspråk för att skapa rättvisa mellan dessa små partier. Motionärerna anser det angeläget med

en skyndsam ändring till 1985 års val och föreslår bl. a. att antingen andelen utjämningsmandat ökas eller att antalet valkretsar minskar.

Gällande bestämmelser, m. m.

Bestämmelserna i 14 kap. 15 b § vallagen om fördelningen av fasta valkretsmandat och utjämningsmandat i landstingsvalen har utformats på i princip samma sätt som motsvarande regler för riksdagsval (3 kap. 8 § regeringsformen och 14 kap. 9 § vallagen). I förarbetena till det nya valsystemet för landstingsvalen (se SOU 1971:4 s. 52, prop. 1975:101 s. 65 och 69) hänvisades också till vad som anfördes i samband med införandet av det riksproportionella valsystemet för riksdagsval. I prop. 1968:27 (s. 219) anförde föredragande departementschefen bl. a. följande:

Antalet utjämningsmandat är avvägt i förhållande till antalet fasta valkretsmandat på sådant sätt att man bör kunna räkna med att utjämningsmandaten räcker till för att åstadkomma en riksproportionellt rättvisande fördelning mellan partier med minst 4 % av rösterna i hela landet. Det kan dock inte helt uteslutas att något parti kan få ett enstaka mandat för mycket redan vid fördelningen av de fasta valkretsmandaten. Om detta skulle inträffa bör man i enlighet med vad grundlagberedningen föreslagit låta det överrepresenterade partiet få behålla sin överrepresentation och begränsa fördelningen av utjämningsmandaten till att omfatta övriga partier.

8. Om valdagen som allmän flaggdag

Motionen

I motion 1982/83:850 av Lars G. Ahlström (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att valdagen bör förklaras som allmän flaggdag.

Gällande bestämmelser

I prop. 1981/82:109 framlades förslag till ny lag om Sveriges flagga. Genom propositionen bereddes också riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts om regleringen av allmänna flaggdagar. I ett till propositionen fogat förslag till förordning om allmänna flaggdagar angavs även dag för val i hela riket till riksdagen. Sedan lagen antagits av riksdagen utfärdade regeringen i maj 1982 (SFS 1982:270) en förordning med den föreskriften.

Utskottet

Förevarande motioner behandlar ett stort antal olika frågor som rör vallagen, m. m.

Offentliggörandet av väljaropinionsundersökningar nära inpå de allmän-

na valen behandlas i motion 1982/83:157 av Rune Torwald och Ingemar Hallenius (båda c). I motionsyrkandet (2) föreslås att riksdagen vädjar till berörda parter att i framtiden inte publicera några väljaropinionsundersökningar nära inpå de allmänna valen. Utskottet behandlade vid 1981/82 års riksmöte en motion med ett likartat krav. Utskottet som avstyrkte motionen anförde att frågan även har tryckfrihetsrättsliga aspekter och att riksdagen inte utan lagstiftning kan ge bindande direktiv i frågan. Enligt utskottet vore det olämpligt att med förbigående av den beslutsform som anvisas i regeringsformen göra uttalanden angående publicering av väljaropinionsundersökningar på sätt som föreslogs i motionen. Den nu aktuella motionen föranleder inte utskottet att ändra ståndpunkt varför utskottet under hänvisning till den tidigare redovisade motiveringen avstyrker motion 1982/83:157, yrkande 2.

Frågor om *röstning genom bud och på institution m. m.* tas upp i motionerna 1982/83:187 av Bertil Fiskesjö m. fl. (c) och 1982/83:1125 av Lars Ernestam och Karin Ahrland (båda fp). I motion 187 föreslås *dels* att informationen genom centrala valmyndigheten (riksskatteverket, RSV) förbättras, *dels* att föreskrifterna i 11 kap. 3 § skall kompletteras med en definition av vårdarbegreppet och med en regel att vårdaren även skall ange i vilket vårdnadsförhållande denne står till väljaren. I motion 1125 begärs en översyn av reglerna för såväl budröstning som reglerna för röstning på sjukhus och andra institutioner.

Fråga om översyn av reglerna för budröstning och röstning på institutioner har tagits upp i motioner under senare år bl. a. med anledning av att det vid valet 1979 förekom vissa händelser som ledde till rättsligt efterspel och även omval i en kommun. Frågorna övervägdes inom 1978 års vallagskommitté som i sitt betänkande Översyn av vallagen 2 (SOU 1980:45) anförde att de oegentligheter som förekommit i och för sig var skäl nog att överväga en skärpning av reglerna för budröstning. Vid sin genomgång av frågorna ansåg sig dock kommittén ha fått intrycket att man bland valarbetare utövar en noggrann kontroll av varandra vad gäller tillvägagångssättet vid budröstning. Kommittén fann också anledning anta att publiciteten kring aktuella fall leder till skärpt uppmärksamhet och kontroll vad gäller förutsättningarna för budröstning, budets behörighet och förfarandet i övrigt vid röstning med valsedelsförsändelse vid kommande val. I proposition 1980/81:170, i vilken vallagskommitténs förslag behandlades anslöt sig departementschefen till kommitténs bedömning i frågan. I en motion förordades emellertid en översyn av reglerna. Utskottet (KU 1980/81:26) delade i denna fråga kommitténs och departementschefens uppfattning och anförde bl. a. att möjligheterna att rösta genom bud är att se som ett betydelsefullt led i strävandena att så långt möjligt bereda samtliga röstberättigade möjlighet att delta i valen. Enligt utskottet måste givetvis budröstningsförfarandet och partiernas värvning av röstning klart hållas isär. Utskottet framhöll att för röstning på ålderdomshem och andra

institutioner inrättas i stor utsträckning särskilda postanstalter. Där så sker torde enligt utskottet behovet av budröstning inte vara särskilt stor.

Mot bakgrund av det anförda fann utskottet enhälligt att en översyn inte var erforderlig och avstyrkte motionen.

Med anledning av den nu aktuella motionen får utskottet understryka betydelsen av att föreskrifterna om budröstning följs mycket noga och att budröstningsförfarandet och partiernas värvning av röster hålls mycket klart isär. I sammanhanget är det av särskild betydelse att den information som lämnas av centrala valmyndigheten såväl till valförrättare som allmänhet och partier är så klarläggande som möjligt. Här bör ytterligare förbättringar kunna göras. Utskottet förutsätter att informationsfrågan ägnas särskild uppmärksamhet i anslutning till justitiedepartementets förestående behandling av de förslag i valadministrativa frågor m. m. som enligt vad utskottet erfarit kommer att inges av riksskatteverket omkring årsskiftet. Härigenom får yrkande 1 motion 187 anses tillgodosett.

Vad gäller förslagen om ändring i gällande regler resp. ny översyn av dessa vill utskottet under hänvisning till vallagskommitténs företagna prövning och riksdagens ställningstagande 1981 inte nu förorda någon ny översyn eller ändringar. Det finns enligt utskottets uppfattning anledning att först avvakta effekterna av en förbättrad information i saken. Under hänvisning härtill avstyrks sålunda motion 1982/83:187 yrkande 2 och 1982/83:1125.

I motion 1982/83:189 av Lars-Åke Larsson m. fl. (s) föreslås att ytterligare åtgärder vidtas för att göra det *lättare för handikappade att rösta i vallokal.* De förbättringar som vidtagits i detta hänseende är enligt motionärerna inte tillräckliga. Enligt riksskatteverkets anvisningar för valnämnderna bör det i varje valdistrikt finnas en vallokal som är anpassad till de handikappades behov.

Utskottet anser att praktiska hinder för de handikappades möjligheter att rösta i vallokal så långt möjligt bör undanröjas. Utskottet förutsätter att riksskatteverket noga följer utvecklingen på området och vidtar de åtgärder som behövs. Något särskilt riksdagsinitiativ finner utskottet inte erforderligt. Motionen förklaras besvarad med vad utskottet anfört.

Frågor rörande *poströstning i kyrkofullmäktigval, m. m.* tas upp i två motioner. I motion 1982/83:273 av Bo Nilsson och Eric Jönsson (båda s) föreslås att, på samma sätt som är fallet vid övriga val, partimarkerade valsedlar skall finnas tillgängliga på de postkontor som är poströstningslokaler vid kyrkofullmäktigvalen. Härigenom skulle enligt motionärerna ett större valdeltagande kunna uppnås.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om det principiellt önskvärda i att samma regler skall gälla för valen till kyrkofullmäktige som till andra allmänna val såvitt avser tillhandahållandet av valsedlar med rikspartiernas namn. Mot detta bör dock ställas de praktiska möjligheterna att följa principen med hänsyn till de kyrkliga valens särskilda karaktär. Det

förekommer i kyrkofullmäktigvalen en mängd samlingsbeteckningar av typ Kyrkans väl, Kyrkan över partierna, Samlingslistan, Kyrka och församling. Det är heller inte ovanligt att de politiska partierna enas om en gemensam lista. Någon registrering av de partier som deltar i kyrkofullmäktigvalen sker heller inte. Vidare kan det inom samma kommun förekomma val till många kyrkofullmäktigförsamlingar. Av dessa praktiska skäl anser utskottet att partimarkerade valsedlar inte bör tillhandahållas på postkontoren på det sätt som sker i de allmänna valen. Det kan vidare tilläggas att rätt att lägga ut partimarkerade valsedlar i t. ex. riksdagsvalen tillkommer endast de registrerade partier som har representation eller uppnått viss röststyrka i tidigare val. Utskottet anser att motionen bör förklaras besvarad med hänvisning till vad utskottet anfört.

I motion 1982/83:421 av Ewy Möller (m) begärs sådan ändring i bestämmelserna angående poströstning vid val till kyrkofullmäktige att poströstningen skall kunna avslutas tidigare än valdagen. Den nuvarande ordningen innebär att poströsterna, som kan vara mycket få, räknas hos valnämnden onsdagen efter valdagen. De ingår inte i den preliminära räkningen på valdagen. Då det vid onsdagsräkningen kan gälla endast enstaka poströster befarar motionären att risk för valhemlighetens röjande kan uppstå. Utskottet vill erinra om att onsdagsräkningen infördes 1981 efter förslag av 1978 års vallagskommitté, främst för att snabbt få ett så tillförlitligt preliminärresultat som möjligt. Utskottet förutsätter att centrala valmyndigheten följer frågan och om problem med valhemligheten uppstår föreslår lämpliga åtgärder. Utskottet avstyrker motionen.

Vissa förslag i syfte att förenkla och förbilliga valförfarandet behandlas i motionerna 1982/83:277 av Rune Torwald och Sigvard Persson (båda c), 1982/83:1123 av Lilly Bergander m. fl. (s) och 1982/83:1678 av Lars Ernestam och Karin Ahrland (båda fp). De frågor som tas upp gäller ändrade regler för *valdistriktsindelning*, begränsning i *vallokalers öppethållande*, begränsning av rätten till s. k. *omröstning* på valdagen för den som poströstat och vissa besparingsförslag rörande *antalet tryckta valsedlar*, *m. m.*

Vad gäller frågan om kostnadsbesparingar genom införande av större valdistrikt motiveras detta (motionerna 277 och 1678) med att poströstningsfrekvensen ökat mycket kraftigt sedan 1973 års val. I syfte att underlätta valförrättarnas arbete föreslås även (motion 277) att vallokalerna bör kunna hållas stängda två timmar mitt på dagen. Rätten till s. k. dubbelröstning i vallokal på valdagen bör enligt motion 1123 kunna begränsas för den som redan poströstat till senast kl. 18.00. Härigenom skulle sammanräkningen underlättas. I motionen 1678 föreslås i besparingssyfte även att poströstning inte bör vara tillåten på valdagen. I samma motion förordas dessutom att antalet tryckta valsedlar och valkuvert minskas.

Utskottet har med anledning av tidigare motioner i dessa frågor anfört att vallagstiftningen nyligen varit föremål för en ingående översyn genom 1978 års vallagskommitté, vars arbete avslutades 1981. Utskottet avstyrkte

senast hösten 1982 förslag om att i besparingssyfte låta valdistrikten bli större och att begränsa tillgången på valsedlar och valkuvert. Utskottet finner inte anledning att nu ändra mening i den frågan. Även förslag om begränsning av öppethållande avstyrktes så sent som 1981 med hänvisning till att vallokalernas stängningstid ändrades från kl. 21 till kl. 20 fr. o. m. 1979 års val. Utskottet är inte heller nu berett att förorda någon ändring beträffande öppethållandet. Utskottet finner bl. a. med hänsyn till att vallagsbestämmelserna nyligen varit föremål för ingående omprövning inte skäl att tillstyrka ändrade regler i övrigt på sätt som föreslagits i motionerna. Motionerna 1982/83:277, 1123 och 1678 avstyrks följaktligen.

Frågan om *utjämningsmandat vid kommunfullmäktigval m. m.* tas upp i motionerna 1982/83:308 av Lars Werner m. fl. (vpk) och 1982/83:851 av Margareta Gard m. fl. (m). I motion 308 föreslås även *slopande av spärr vid landstingsval.*

Vid 1980/81 års riksmöte behandlades motioner vari föreslogs ändringar i valsystemet vid kommunfullmäktigval i syfte att uppnå bättre proportionalitet (KU 1980/81:26). Utskottet föreslog att regeringen skulle ta upp frågan till förnyad prövning. Med anledning av riksdagens ställningstagande 1981 har regeringen i direktiven till 1983 års demokratiberedning uttalat att beredningen bör pröva frågan om förbättrad proportionalitet i kommuner som är indelade i valkretsar. Utskottet finner med anledning härav inte anledning att riksdagen tar något ytterligare initiativ i frågan.

Förslag om slopande av spärr vid val till landsting har av riksdagen avslagits senast vid 1982/83 års riksmöte. Utskottet anser inte att riksdagen nu bör inta någon annan ståndpunkt.

I motionen 1982/83:410 av Stig Alemyr m. fl. (s) föreslås bl. a. mot bakgrund av erfarenheter av valet till Kalmar läns landsting att vallagens *bestämmelser om landstingsval* ses över. Utskottet vill erinra om att de nuvarande bestämmelserna för landstingsvalen principiellt innebär en tillämpning av de regler som gäller för det riksproportionella valsystemet för riksdagsval. I förarbetena till det nya valsystemet för landstingsvalen hänvisades bl. a. till vad som anfördes i propositionen om införandet av det riksproportionella valsystemet. I den åsyftade propositionen (1968:27) förutsågs att sådana effekter som anges i motionen undantagsvis skulle kunna uppstå. Utskottet är inte berett att förorda någon särskild översyn av bestämmelserna på sätt som föreslås i motionen. Motionen avstyrks.

Slutligen föreslås i motion 1982/83:850 av Lars G. Ahlström (m) att *valdagen bör förklaras som allmän flaggdag.* Utskottet vill erinra om att sedan den nya flagglagen antogs år 1981 har regeringen i maj 1982 utfärdat en förordning (1982:270) om allmänna flaggdagar. I den är dag för val i hela riket angiven som allmän flaggdag. Motionen föranleder således ingen åtgärd.

Utskottet hemställer

1. beträffande *väljaropinionsundersökningar* att riksdagen avslår motion 1982/83:157, yrkande 2,
2. beträffande *röstning genom bud och på institution m. m.*
   a) att riksdagen förklarar motion 1982/83:187 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anfört
   b) att riksdagen avslår motion 1982/83:187, yrkande 2,
   c) att riksdagen avslår motion 1982/83:1125,
3. *beträffande vallokalers tillgänglighet för handikappade*
   att riksdagen förklarar motion 1982/83:189 besvarad med vad utskottet anfört,
4. beträffande *poströstning vid kyrkofullmäktigval, m. m.*
   a) att riksdagen förklarar motion 1982/83:273 besvarad med vad utskottet anfört,
   b) att riksdagen avslår motion 1982/83:421,
5. beträffande *valdistriktsindelning, vallokalers öppethållande, lägre kostnader för allmänna val, m. m.*
   a) att riksdagen avslår motion 1982/83:277
   b) att riksdagen avslår motion 1982/83:1123
   c) att riksdagen avslår motion 1982/83:1678,
6. beträffande *utjämningsmandat vid kommunfullmäktigval och slopande av spärr vid landstingsval*
   a) att riksdagen avslår motion 1982/83:308
   b) att riksdagen avslår motion 1982/83:851,
7. beträffande *bestämmelser vid landstingsval* att riksdagen avslår motion 1982/83:410,
8. beträffande *valdagen som allmän flaggdag* att riksdagen avslår motion 1982/83:850.

Stockholm den 6 december 1983

På konstitutionsutskottets vägnar

OLLE SVENSSON

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Yngve Nyquist (m), Bertil Fiskesjö (c), Wivi-Anne Cederqvist (s), Hans Hyhage (m), Kurt Ove Johansson (s), Kerstin Nilsson (s), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Sven-Erik Nordin (c), Anita Modin (s), Nils Berndtson (vpk), Ove Eriksson (m), Ingvar Björk (s) och Lrs Ernestam (fp).

Reservation

1. beträffande *röstning genom bud och på institution m. m.*

Anders Björck (m), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Sven-Erik Nordin (c), Ove Eriksson (m) och Lars Ernestam (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar "Vad gäller" och slutar "och 1982/83:1125" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill starkt understryka vikten av att så många som möjligt kan avge sina röster i de allmänna valen. Olika former av budröstning är härvidlag ett viktigt komplement till den personliga röstavgivningen.

Samtidigt är det av största vikt att skapa garantier för att riskerna för otillbörlig påverkan vid budröstning i görligaste mån undanröjs. Vidare är det av stor betydelse att reglerna är så utformade, att röstmottagarna på så säkra och likformiga grunder som möjligt kan avgöra om den som tjänstgör som bud skall accepteras eller ej. Det är olyckligt med olikartad praxis mellan olika röstmottagare. Tvister om valförrättarnas beslut kan dessutom leda till överklaganden och i vissa fall omval.

Erfarenheten visar att problem särskilt uppkommit vad gäller budröstning genom vårdare. Rena missbruk har förekommit, i några fall beivrade vid domstol. Det har också i övrigt rått stor osäkerhet om vad som skall avses med ett vårdnadsförhållande.

Utskottet anser därför att det föreligger behov att komplettera föreskrifterna i 11 kap. 3 § vallagen på det sätt som föreslås i motionen 1982/83:187 yrkande 2. Därmed är också motionen 1982/83:1125 tillgodosedd vad gäller budröstning.

dels att utskottet under mom 2. b) och c) bort hemställa

2. b) att riksdagen bifaller motion 1982/83:187 yrkande 2

2. c) att riksdagen förklarar motion 1982/83:1125 besvarad med vad utskottet anfört,

2. beträffande *valdistriktsindelning, vallokalers öppethållande, lägre kostnader för allmänna val*

Lars Ernestam (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 17 som börjar "Utskottet finner" och slutar "avstyrks följaktligen" bort ha följande lydelse:

Erfarenheterna har emellertid visat att benägenheten rösta på posten före valdagen fortsatt att öka kraftigt. I många valdistrikt är poströstandelen omkring 50 %. Kommuner och länsstyrelser bör därför stimuleras att genom förändringar eller sammanslagningar bilda större distrikt. Förmodligen behöver även vallagens bestämmelser ändras. Genom större distrikt bör betydande besparingar kunna erhållas bl. a. genom att inte så många arvoderade funktionärer och lokaler behöver tas i anspråk. Antalet valsedlar är också en punkt där besparingar kan göras. Ny trycks över 600 milj. valsedlar. Av skattemedel bekostade valsedlar bör tveklöst kunna minskas i antal utan att något men uppstår för demokratin. Även kostnaden för valkuvert bör kunna minskas.

Utskottet vill med hänsyn till dagens statsfinansiella läge, med krav på besparingar, och erfarenheterna av poströstningen förorda att regeringen låter göra en översyn i enlighet med motionen. Motionsyrkandet tillstyrks därför.

dels att utskottet under mom. 5 bort hemställa

5. a) att riksdagen bifaller motion 1982/83:1678

5. b) att riksdagen förklarar motionerna 1982/83:277 och 1123 besvarade med vad utskottet anfört,

3. beträffande *utjämningsmandat vid kommunfullmäktigval och slopande av spärr vid landstingsval*

Nils Berntson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 17 som börjar "Förslag om" och slutar "annan ståndpunkt" bort ha följande lydelse:

Utskottet har som framgår av ovan redovisat att frågan om bättre proportionalitet ingår i det uppdrag som 1983 års demokratiberedning har. Det hade tett sig naturligt att även frågan om slopande av spärren vid landstingsvalen också hade ingått i utredningsuppdraget då den ju intimt hänger samman med frågan om bättre proportionalitet. Spärren innebär onekligen att även mycket starka lokala opinioner inom ett landsting kan komma att utestängas. I likhet med motionärerna vill utskottet förorda att spärren slopas. Utskottet föreslår att regeringen framlägger förslag till slopande av den nuvarande treprocentspärren vid val till landsting. Utskottet förutsätter att vad som anförts av motionärerna beträffande de primärkommunala valen också beaktas i det pågående utredningsarbetet.

dels att utskottet under mom. 6 a) bort hemställa

6 a) att riksdagen bifaller motion 1982/83:308.

LiberTryck Stockholm 1983